

Valutavita

Mese az elrabolt pénzemberekről Csökkenő amerikai befolyás

Tudományos-fantasztikus elbeszélésnek is beillik az a tárca, amelyet az angol Economist közölt a Nemzetközi Valuta Alap (International Monetary Fund) és a Világbank most lezajlott koppenhágai konferenciája alkalmából. Az elképzelt történet szerint Andersen mesefigurái elrabolták a pénzügyminisztereket, a bankok elnökeit és ötszáz évre várfogságba vetik őket. A világ gazdasága azonban nem kerül válságba, sőt, soha nem látott virágzás korszakába lép, pedig a gazdasági folyamatokat már nem irányítják a szakemberek. Sajnos, a paradicsomi életnek 14 év után vége szakad, az egyik parlamenti vitában kiejtett bűvös szó: pótagó, visszahozza a pénzügyi élet irányítóit, és a világ visszatér megszokott kerékvágásába. Tehát: a világ valószínűleg meglenne pénzügyi szakemberek és nemzetközi pénzügyi intézmények nélkül.

116 ország

Még javában folyt a második világháború, Európa nagy részén még a fasizmus volt az ur, amikor a tőkés világ vezető hatalmai — okulva az első világháborút követő gazdasági káoszból — már a gazdasági kapcsolatok háború utáni rendszerének megteremtésén fáradoztak. Olyan szervezetre volt szükségük, amelynek segítségével el lehetett kerülni a termelés visszaesését, a valutaválságot, s amellyel nemcsak kétoldalú kereskedelmet lehet lebonyolítani. A Nemzetközi Valuta Alapot, amelynek ez lett volna a célja, az Egyesült Nemzetek 1944 decemberi Bretton Woods-i értekezletének záróokmányával hívták életre. Az alapító okiratot annak idején 34 ország írta alá, köztük Csehszlovákia, Lengyelország és a Szovjetunió is. A Szovjetunió képviselője már az alapokmány vitájában is kifejtette, hogy az egyezményt abban a formában nem tartja elfogadhatónak és ratifikálhatónak. Csehszlovákia és Lengyelország tagsága a hidegháború éveiben szűnt meg. Jelenleg a szocialista országok közül csak Jugoszlávia tagja a 116 országot tömörítő Alapnak és társintézményének, a Világbanknak.

Az Alap célja a hivatalos megfogalmazás szerint: megkönnyíteni a nemzetközi kereskedelem ki-egyensúlyozott növekedését, előmozdítani a devizaárfolyamok stabilitását, lehetővé tenni a tagállamoknak a fizetési mérlegükben mutatkozó zavarok kiküszöbölését, és ily módon biztosítani a foglalkoztatottság és realjövedelem magas színvonalát. Hogy elkerüljék az első világháború után jelentkező tömeges valutaleértékelést, rög-

MCNAMARA ÉS FELESÉGE KOPPENHÁGA REPULÓTERÉN
14 év után vége szakad a paradicsomi életnek

zítették a nemzetközi valuták árfolyamait és az árfolyam ingadozását csak csekély korlátok között engedték meg.

A Valuta Alap legfontosabb tevékenysége a hitelnyújtás. A hitel forrása a szervezet alaptőkéje, amely a tagországok számára hivatalosan megállapított kötelező befizetésekből (kvótából) áll. A kvóták 25%-át aranyban, a fennmaradó részt pedig nemzeti valutában kell befizetni. (1970. április 30-án az alaptőke 21,4 milliárd dollárt tett ki.) Ha egy országnak hitelre van szüksége, nemzeti valutájáért megvásárolhatja a számára szükséges valutát az Alaptól.

Az alapokmány a tagállamok köteleességévé teszi a nemzetközi fizetések liberalizálását, a tagállamok valutáinak egymásra való átválthatóságának biztosítását is.

Kvóta és voks

Az alapokmány nyilvánvalóan a tőkés világ legerősebb országának, az Egyesült Államoknak törekvéseit fejezi ki. 1944—45-ben a háborútól jóformán érintetlen amerikai gazdaság létszükséglete volt, hogy az exportot a háborús, magas szinten tartsa, ehhez viszont szükséges volt, hogy a többi tőkésország fizetési korlátozásokkal az amerikai áruk beáramlását ne akadályozhassa meg. (25 évvel később az IMF koppenhágai ülésén David Kennedy amerikai pénzügyminiszter felhívta a többi államot, hogy nyissa meg a határokat az amerikai áruk előtt.)

Az USA domináló szerepét volt hivatva elősegíteni a szavazási rendszer is. A kis országok nyomására ugyan minden állam kapott 250 „alapszavazatot”, de ezenfelül minden tagot 100 ezer dollár kvótabefizetés után még egy-egy szavazat illet meg.

A szervezet megalakulásakor az Egyesült Államok a szavazatok egyharmadával rendelkezett, így — mivel ahhoz, hogy fontosabb javaslat határozattá váljék, kétharmados többség szükséges — gyakorlatilag ilyen kérdésekben vétőjogot élvezett. Az USA-t kvótája után 27 500, Venezuelát pedig csak 150 szavazat illette meg. Bár a kvótákat három ízben is — 1958-ban, 1964-ben és 1968-ban — 50, illetve 25—25%-kal emelték, az arányok (illetve aránytalanságok) természetesen nem változtak. Vezető szerepet biztosít az USA-nak az

masabb rendszert javasolt, a badon mozgó árfolyamok rendszerét, ahol az árfolyam a piaci hatások eredményeképpen alakul ki. Az ilyen mechanizmus jobban mérné az országok gazdaságának strukturális fejlettségét is.

Már a koppenhágai találkozó előtt világos volt, hogy érdemleges döntésre az említett kérdésekben nem lehet számítani.

Az óra szerkezete

Az üléseken mindazonáltal párázs vita folyt. Az infláció kapcsán éles támadások érték az Egyesült Államok gazdaságpolitikáját. (Giscard d'Estaing: „A dollár olyan óra, amelynek szerkezete nincs rendben.”) Kennedy pénzügyminiszter (nem rokona, csak névrokona a híres dinasztianak) válaszában nem tért ki arra a vádra, hogy a fizetési mérleg deficitjén keresztül az USA terjeszti az inflációt, ellenben azt hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok a jövőben is eleget tesz azon kötelezettségének, hogy a jegybankok által benyújtott dollárt aranyra váltsa, de továbbra is számít ebben a kérdésben a „közös felelősségérzetre”.

Ami az árfolyamkérdést illeti, mint várható volt, a résztvevő országok többsége támogatta a jelenlegi rögzített árfolyamos rendszert. Anthony Baker angol pénzügyminiszter szerint a szabadon mozgó árfolyamok bizonytalanságot okoznak a világkereskedelemben és így szükségszerűen megnehezítik a gazdaságpolitikai célok megvalósítását is. (Nagy-Britannia kormánya egyébként eddig minden rugalmasabb árfolyam-mechanizmusra irányuló javaslatot úgy tekintett, mint célzást a font jelenlegi gyengeségére.)

Bár a résztvevők többsége egyetért abban, hogy a Valuta Alap jelenlegi mechanizmusán kisebb változtatásokat kell végrehajtani, úgy, hogy „az alapok változatlanul maradjanak”, a nyugatnémet Handelsblatt szemleírójának valószínűleg mégis igaza van, amikor azt írja, hogy a reformjavaslatokat a nagy tőkésországoknak kellene először megtárgyalniuk (a Közös Piac vagy a Tízek Klubja keretében), mert a konferencia erre nem volt alkalmas. A közgyűlés eredménye csak az volt, hogy világosan kirajzolódtak az országok közötti érvelések és véleménykülönbségek a vitában.

GONDA GYÖRGY
—LÖRINCZE PÉTER

Készül a

MAGYARORSZÁG

1971-es évkönyve!

Előfizetőink

az idén is

ingyen kapják meg

Ön még nem előfizető?

A laoszi hazafiak — a vietnami nép augusztusi forradalmának hatására — a második világháború utolsó heteiben fegyverrel szálltak szembe a japán-francia megszállókkal és Szufanuvong herceg kezdeményezésére az ideiglenes kormány 1945. október 12-én kikiáltotta Laosz függetlenségét. Laosz népe még ma is fegyveres harcot kénytelen vívni a 25 éve deklarált függetlenség maradéktalan érvényesítéséért. A francia gyarmatosítók ugyanis a függetlenség kikiáltása után részben erőszakkal, részben egyes laoszi vezetők megvásárlásával ismét ellenőrzésük alá vonták a „Millió elefánt országának” egy részét. A francia gyarmatosítók indokínai veresége, 1954 óta a megvesztegethető laoszi vezetőket az Egyesült Államok használja fel. Emiatt Laoszban két — a vientiane-i kormányzat közigazgatása alatti megszállt, és a hazafias erők irányítása alatti szabad — övezet alakult ki.

Vientiane nehézségei

A Vientianében egymást váltó kormányok alapvetően Laosz nyugati részét, a Mekong folyó síkságát birtokolják, ahonnan rendszeresen támadják a szabad övezetet. A jelenlegi vientiane-i rendszer, Souvanna Phouma kormánya Laosz területének egyharmadát ellenőrzi. Ez az ország legtermékenyebb és legsűrűbben lakott része. Gazdasági helyzete mégis évről évre válságosabb, ami főleg az Egyesült Államok laoszi különleges hadviselésének következménye. A gazdasági helyzetet a kambodzsai hadművelet még rontja. A hongkongi Far Eastern Economic Review megállapította: „Laosz gazdaságára nyomasztóan kezd hatni a kambodzsai háború. Közlekedése kaotikus. E tengertől elzárt országnak már csupán Thaiföldön keresztül van kapcsolata a tengerrel, a másik két, Kambodzsán és Dél-Vietnamon át vezető út használhatatlan. Az ón-erő bányászat — az ország fő bevételi forrása — csupán akkor folytatható, ha Patet Lao áldását adja rá. A múlt évben 1262 tonna ónércet termeltek ki, de valószínű, hogy ez 1970-ben csökkenni fog. A Xieng Khouang közelében 10 éve feltárt gazdag kőszénkészlet érintetlen. A „csodariszinek” köszönhetően ugyan növekedett Laosz rizstermése, mégis 40 ezer tonna behozatalra van szükség. Laosz a Nam Ngum vízi erőmű építésére folyósított összegben felül évente körülbelül 75 millió dollár segélyt kap. (A Nam Ngum vízi erőmű építését a Világbank pénzügyi támogatásával a Mekong Fejlesztési Bizottság irányítja, de a háború miatt az építkezés lelassult.) A tervezett nagy fejlesztési munkák megvalósítására — minthogy sokkal többre kerülne, mint az ország jövedelme és a kapott segélyek együtvéve — csak a gazdasági helyzet javulása után kerülhet sor. A vientiane-i rendszer gazdasági helyzetére fényt derít az 1970–71-es állami költségvetés is. Kiadási része 36 millió dollár, aminek felét, 18 millió dollárt katonai célokra irányoztak elő. A belső forrásokból 18 millió dollár bevételre számítanak. A költségvetési kiadás hiányzó részét a Laosz segélyező konzorcium fedezi. (E konzorcium tagjai: az Egyesült Államok, Franciaország, Anglia, Japán és Ausztrália.) A hongkongi lap hirtelt érdemlő adata szerint Vientiane évente 75 millió dollár segélyt kap, költségvetési kiadása

viszont csak 36 millió dollár. Mire használják a költségvetésben nem szereplő többletet? A szabad övezet elleni háborúra.

Laosz területének kétharmad része a szabad övezet, amelyet a Laoszi Hazafias Front Pártja ellenőrzi. A Hazafias Front a felszabadított övezetben eredményesen fejleszti a mezőgazdaságot, az oktatási és egészségügyi hálózatot. Jelentős öntözőrendszert építettek ki és a parasztokat hozzászoktatták az évi kétszeri rizsaratáshoz. A hegyvidéki körzetben például a meőkat, akik erdőégetéssel rizsgazdálkodást űztek, megtanít-

A FRONT ÁLTAL ZSÁKMÁNYOLT ZASZLÓK ÉS FEGYVEREK

Az amerikai hadvezetés újabb támadásra készül

tották az öntözéses síkvidéki rizstermelésre. A lakosság alapvető közszükségleti termékeit — háztartási cikkek, mezőgazdasági felszereléseket, szöveteket, — kézműipari műhelyekben állítják elő. A szabad övezetben az új tanévben 70 ezer gyermek kezdte meg a tanulást az általános iskolákban.

CIA-magánhadsereg

Az amerikai hadvezetés Laoszt 1964 óta használja fel a Vietnam elleni agresszióhoz a különleges hadviselés formájában. Ennek megfelelően a vientiane-i kormány hadseregét és a CIA magánhadseregét, Vang Pao meo törzsfőnök csapatait irányítják a Hazafias Front fegyveres erői ellen. Az amerikai katonai tanácsadók vezetésével és az amerikai légi erő támogatásával folyó hadviselés egyik célja a szabad övezet területének csökkentése, másik célja pedig a laoszi szabad övezeten át folyó utánpótlás és szállítás zavarása. A Vietnami Demokratikus Köztársaság, mint a dél-vietnami front hátszorga ezen az övezeten keresztül juttat el minden szükségeset a frontnak, a dél-vietnami felszabadító erőknek. Ezzel kapcsolatban a Laoszi Hazafias Front Központi Bizottságának egyik tagja még 1966-ban hangsúlyozta egy vele folytatott beszélgetéskor, az Egyesült Államok agressziója Indokína egészét sújtja. Ezért Indokína haladó erői is összehangolják az amerikai agresszorok elleni küzdelmüket. Az amerikai hadvezetés 1968 novemberétől, a VDK elleni légitámadások beszüntetésétől Laosz szabad övezetére összpontosította a légi csapásokat. Az amerikai szenátus külügyi bizottságának egyik albizottsága 1969 novemberében vizsgálta meg a Pentagon laoszi agresszióját. Stuart Symington szenátor elmondta, hogy a laoszi szabad övezet elleni napi 300–400 légitámadás gyakorlatilag pótolta a

Laosz

Hídfő a tárgyaláshoz

Fölényben a Hazafias Front

Souvanna Phouma taktikázik

a vientiane-i kormányhoz. A Front Központi Bizottsága 1970 március 6-án ötponos javaslatot terjesztett elő a laoszi béke megteremtésére. Ebben a Hazafias Front indítványozta, hogy az Egyesült Államok szüntesse be katonai tevékenységét az ország területén, az új nemzetgyűlés alakítsa meg a demokratikus kormányt és a laoszi politikai pártok konzultatív értekezleten oldják meg az ország problémáit. A Hazafias Front ötponos javaslatának előzetes megvitatására Szufanuvong herceg megbízottja már többször is találkozott Souvanna Phouma miniszterelnökkel. Megállapítható tehát, hogy a Hazafias Front a megegyezéshez vezető hídfelépítésre törekszik. A Front tárgyalási szándékaira azonban újabb és újabb hadműveletekkel válaszoltak. Az augusztus végén indított „Sárkány” fedőnevű hadműveletben, amely Attopeu tartomány visszafoglalására irányul, 12 — köztük 4 thaiföldi — zászlóalj vetettek be. Az amerikai hadvezetés 30 000 amerikai katonát irányított a laoszi hadszíntérre. Az Egyesült Államok vezetői a laoszi hadműveletekkel olyan időszakban teremtenek kritikus helyzetet, amikor felvetődött a tárgyalások reális lehetőség. Souvanna Phouma miniszterelnök taktikázó és időhúzó magatartása és az új hadműveletek közötti összefüggés nyilvánvaló: miközben Souvanna Phouma tárgyalási készségét hangoztatja, környezete minden elkövet, hogy alássa a két fél tárgyalásához nehezen felépített hídfők amúgy is ingatag alapjait.

Az Egyesült Államok lakosságának fele egy szeptemberi közvélemény-kutatás szerint nem helyesli Washington laoszi szerepét, a különleges hadviselést. Ezzel azonban a Pentagonban nem sokat törődnek. A Washington Daily News közlése alapján már jeleztük (Magyarország 1970/40.), hogy az amerikai hadvezetés a saigoni hadsereg felhasználásával a kambodzsaihoz hasonló támadásra készül Laosz ellen is. A Laoszi Hazafias Front főtitkára, Phoumi Vongvichit még júliusban felhívta a figyelmet arra, hogy a laoszi jobboldali tábornokok egy kambodzsai típusú államcsínnel hajlandók Souvanna Phouma miniszterelnököt is eltávolítani a vientiane-i kormány éléről.

Az idő nem a Laosz függetlenségét eláruló csoportoknak kedvez. Tizenhat éve, amikor a francia gyarmatosítókat az Egyesült Államok váltotta fel Laoszban, a Hazafias Front csupán két kormányt, ma pedig Laosz kétharmadát ellenőrzi.

VDK ellen leállított támadásokat. A szenátor közölte azt is, hogy a laoszi bombázásokat az Egyesült Államok vientiane-i nagykövete rendelte el és ő határozta meg a célpontokat is.

Az amerikai hadvezetés a háború „vietnamizálása” jegyében az első nagy támadást Felső-Laoszban, a stratégiai fontosságú Kőedény síkság birtoklásáért indította meg 1969 augusztusában, a vientiane-i hadsereg és a thaiföldi csapatok 50 zászlóaljjal. A hanoi rádió kommentátora, Chien Binh „Nixon indokínai politikájának öt tévedése” című elemzésében kifejtette, hogy az amerikai hadvezetés a Kőedény síkság tartós birtoklására törekedett, ahonnan keleti irányban a VDK határáig próbálta kiterjeszteni fennhatóságát, hogy onnan fenyegetse a VDK biztonságát. A laoszi hazafias erők 1970 februárjában erőteljes ellen-támadást indítottak és a Kőedény síkságról kiverték az amerikaiak zsoldos csapatait. Jean Lacouture a Foreign Affairs című amerikai folyóiratban közölt tanulmányában a februári ellentámadást értékelve megállapította: „Ez a lépés megmutatta a kommunista erők stratégiai fölényét. Egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy az ország Szufanuvong herceg és szövetségesei kezében van, s ha még nem foglalták el Vientianét, vagy Luang Prabangot, ez csak politikai döntésük, nem pedig erre való stratégiai képtelenségük következménye. Erre vall az is, hogy noha a Kőedény síkság elfoglalása után az amerikai légi erő megkezdte támadásait, a Laoszi Hazafias Front fölénye tovább növekedett, s május elején elfoglalta az ország déli részének fontos központját, Attopeut.”

A Front öt pontja

A Laoszi Hazafias Front a Kőedény síkságon kivívott győzelem után tárgyalási javaslattal fordult

BÜGÖS LÁSZLÓ

Bonn: sziget és hullámok

A nyugatnémet konjunktúra

Infláció vagy stabilitás

Amikor 1969. október 24-én — a Brandt-kormány szinte első jelentős intézkedéseként — felértékeltek a nyugatnémet márkát, a német nagytőke vezető képviselői azt jósolták, hogy jelentős visszaesés fog bekövetkezni a nyugatnémet iparban. Hiszen elvben bármely valuta felértékelése azt eredményezi, hogy megdrágul az export és olcsóbbá válik az import, tehát a hazai ipar kevesebb megrendelést kap, következésképpen a termelés visszaesik.

Legalábbis a gazdasági tankönyvek így tanítják. Most, amikor világszerte megvonják a szociáldemokrata-szabaddemokrata koalíció egyéves működésének politikai és gazdasági mérlegét, sokan állítják: a nyugatnémet iparra ez a szabály talán nem vonatkozik. A hírügynökségek és a világsajtó az évforduló alkalmából általában kiemelik, hogy bár a koalíció kereszténydemokrata elődjéhez képest kétségkívül új utakra lépett — gazdasági téren az átúto sikerek még váratnak magukra.

Tartós túlfűtöttség

1968 eleje óta gazdasági fellemdülés van az NSZK-ban, a fő problémát a túlfűtött konjunktúra jelenti. A márka tavalyi felértékelésétől azt várták, hogy ez majd rövid időn belül a német gazdaság számára a fellélegzést eredményező „lehülést” hozza. Ez év őszéig azonban semmiféle enyhülést nem hozott a márka felértékelése. Míg Anglia külkereskedelmi mérlege évről évre nagy deficitet mutat, addig ez év őszéig az NSZK továbbra is krónikus — 9,2 milliárd márka értékű — kereskedelmi mérlegtöbbletet mutathatott fel. Ez a hatalmas összeg csak valamivel volt kisebb, mint a márkafelértékelést közvetlenül megelőző időszakban. A túlfűtöttségről tanúskodik, hogy a Deutsche Bank valutatartaléka majdnem eléri a felértékelés előtti magas szintet (1969 szeptemberében 12,2, idén 11,2 milliárd márka), aminek következtében egyre többen emlegetik egy új felértékelés szükségességét.

Közben — s ez új jelenség — az NSZK-nak is meg kell küzdenie az inflációval. A statisztikák arról számolnak be, hogy egy év alatt az árak 6—16%-kal nőttek (ezen belül az élelmiszerárak csak 3—4%-kal a nagyarányú, olcsó élelmiszerimport miatt). A megélhetési költségek 4%-kal emelkedtek. Az „inflációs tabellán” az NSZK még nem tartozik az élvonalosok közé. Az elmúlt egy év során a pénz elértéktelenedése

MOLLER ÉS SCHILLER
Két út kínálkozik

3,8%-os volt. A stabilitás megteremtésére sor kerülhet az úgynevezett megszorító (deflációs) gazdaságpolitika alkalmazására. A nyugatnémet kormány gazdaságpolitikusi nem kis dilemma előtt állnak. A kormány feladata az lenne, hogy egyrészt megfékezze az inflációt, másrészt pedig biztosítsa a gazdasági növekedést.

Viták az ellenzékkel

A probléma megoldására két, hatásában eltérő út kínálkozik. A stabilitás megteremtése, az áremelkedés megállítása elvben megszorító gazdaságpolitikával (hittel- és beruházási lehetőségek korlátozása, költségvetési kiadások mérséklése stb.) érhető el. De ily módon esetleg nagy árat kellene fizetni a stabilitásért: a gazdaság egy helyben topogása a munkanélküliség növekedésével járhat és újabb sztrájkhullámot hozna magával. A másik lehetőség első pillantásra „kényelmesebb”: a kormány „megengedi”, „elfogadja” az évi 5%-os áremelkedést. Ez az út — eltekintve az életszínvonal-kihatásuktól — a reformtervek megvalósítását — lakásépítés, oktatás, szociális intézkedések — a pénz értékének csökkenése révén meglehetősen megnehezítené.

Természetes, hogy a követendő gazdaságpolitikával foglalkozó vita nem marad meg szűk közgazdászberkekben. Élénken foglalkoztatja az egész nyugatnémet sajtót. Fontos helyet foglal el az ellenzék, és a kormánypártok képviselőinek szópárbaiban.

Az ellenzékbe szorult Strauss nyugodtan tehet demagóg kijelentéseket: „A gazdaságpolitikában

nem szabad elsőbbséget adni a növekedésnek a stabilitással szemben, hanem a kettőt egyenértékűnek, és elválaszthatatlannak kell tekinteni.”

A közgazdászok véleményére jellemző Arendtnek a nyugatberlini Gazdaságkutató Intézet vezetőjének nézete. Ő a közelmúltban kijelentette, hogy a kormányprogramként meghirdetett szerkezeti változásokat az egész nép gazdaság termelékenységének növelése érdekében feltétlenül meg kell valósítani. Mindez megköveteli a nemzeti jövedelem 3—4,5%-os évi növekedését, ami a létfenntartási költségek évi 4%-os növekedését hozná. Arendt sze-

ugyanakkor másik oldalról egy még mindig meglevő ár- és költségemelkedési tendencia jellemez” — így értékelte Schiller a nyugatnémet gazdaság helyzetét a parlament költségvetési vitájában.

Mint várható volt, ez az értékelés nem elégítette ki az ellenzékét. Dr. Stoltenberg, a CDU-CSU vezérszónoka részben az állami kiadások politikáját okolta a „lappangó inflációért”. Végeredményben azonban az ellenzéknek nem sikerült az „ár-bér spirálért” a kormányt felelőssé tennie. Ami pedig a jelenlegi helyzetből való kivezető utat illeti, az ellenzék és a kormányzó koalíció tervei sokban megegyeznek. Dr. Stoltenberg legutolsó javaslatait, melyek a túlfűtött konjunktúra visszafogását célozzák (magasabb kamatláb, a költségvetés egy részének „befagyasztása”, a magánkereset korlátozása) a kormány részben már maga is megvalósította, részben pedig megvalósításukat tanulmányozza. Joggal célozhatott Schiller arra a Bundestagban, hogy stabilizációs koncepciójának egyes elemei már máshonnan is ismerősek. Hisz Stoltenberg sem „erősebb fékintézkedéseket”, hanem csak a „rendelkezésre álló eszközök jobb koordinálását” követeli.

Árnyalatnyi eltérések

Úgy tűnik, a követendő gazdaságpolitikai irányvonal tekintetében a koalíciós kormány sem egységes teljesen. Árnyalatnyi eltérések vannak Schiller és Alex Möller pénzügyminiszter között. Möller strukturális reformokat szeretne megvalósítani. Ezek közül az adóreform, (melyet Möller előtt már öt pénzügyminiszter beígért) és az oktatásügyi reform a legényesebbek. Úgy ítéli meg, hogy e reformok gyors végrehajtása sem veszélyezteti a gazdasági stabilitást. A pénzügyminiszter továbbá magasabb ár- és béremelkedési ütemet is elviselhetőnek tart a nyugatnémet gazdaság számára, mint Schiller professzor. Mindenesetre az a nézet, hogy Möller a „gazdasági növekedés” pártján áll, a gazdasági miniszter pedig a „gazdasági stabilitást” szeretné megvalósítani, nagyon leegyszerűsítettnek tűnik.

Nincs kétség viszont afelől, hogy Möller mostani parlamenti győzelme — a 100 milliárd márka rekordköltségvetés elfogadása — az ellenzéki propagandát fogja segíteni abban, hogy meggyőzhesse a közvéleményt: a Brandt-kormány semmit sem tanult a múltból, amikor hazájuk két inflációt élt át egy emberöltő alatt.

„A túlfűtött gazdaság lassan leül, nincs szükség speciális intézkedésekre, hogy meggyorsítsuk a folyamatot — jelentette ki a gazdaságügyi miniszter. Schiller optimista. Am a rövid távú kilátások bizonytalanabbak. Ez évre a londoni Economist az NSZK-ban 4%-os áremelkedést vár. Szakértők egyetértenek abban is, hogy 1971-ben lényegesen mérséklődik a nyugatnémet gazdaság növekedése. Az öt vezető nyugatnémet gazdaságkutató intézet nemrégiben együttes előrejelzést tett közzé. Eszerint 1971-ben a növekedési ütem a jelenlegi 5,5%-ról 4%-ra esik.

A nagy kérdést tehát — hogy továbbra is a „stabilitás szigete” maradhat-e az NSZK Nyugat-Európában, csak a jövő dönti el.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

II.

A munkásszállásból átalakított gyárépület egyik kisebb helyiségében — alapterülete talán 30 négyzetméter lehet — asszonyok ülnek az asztal körül. Előttük üveglap, azon szürke pép; a pépen tízfílleres nagyságú fémkorongot dörzsölnek. Kissé távolabb két lány a korongokból még kisebb lapokat vág ki egy-egy kis házi prészel: a legapróbbakat szinte csak nagyítóval lehet látni. Az asszonyok — az üveglapon dörzsölgetve a fémlapot — beviszik Kínát az elektronika korába. A néhány hónapja létesített műhelyben ugyanis elektronikai berendezésekhez szükséges szilikon-kristályokat gyártanak — s a műhelyt egy mindössze 280 emberrel működő kantoni pingponglabda-gyár állította fel.

Az elektronikai ipar kifejlődése az utóbbi hónapokban visszatérő motívuma a kínai sajtónak: napról napra jelennek meg tudósítások arról, hogy egyszerű háziasszonyok, vagy kisüzemek munkásai, akik azelőtt nem is hallottak az elektronikáról, néhány hónap alatt elsajátították a bonyolult technológiát és megszervezték a kényes félvezetők gyártását. Az idei termelés a tavalyinak öt-tíz-szerese. Most magunk is hallhatjuk a magyarázatot: „Amikor a felső hatóságok felhívást adtak ki az elektronika fejlesztésére, 50 nap alatt, az engedélyezett beruházási összegnek mindössze harmadáért sikerült megindítanunk a termelést.” A felszerelés valóban ökonomikus: az egyik teremben egyszerű villanymelegítőn forrósítják a korongokat. Másutt azonban bonyolultabb berendezések is láthatók; a legfontosabb az állandó 1250 fokos hőmérsékletet biztosító elektromos kemence, amelyet a pingponglabda-gyár dolgozói, miután más üzemekben jártak tapasztalatcserén, maguk állítottak össze már használt műszerek és alkatrészek felhasználásával. De a 280 emberből mindössze harminc foglalkozik a félvezetőkkel: a többi továbbra is labdát gyárt.

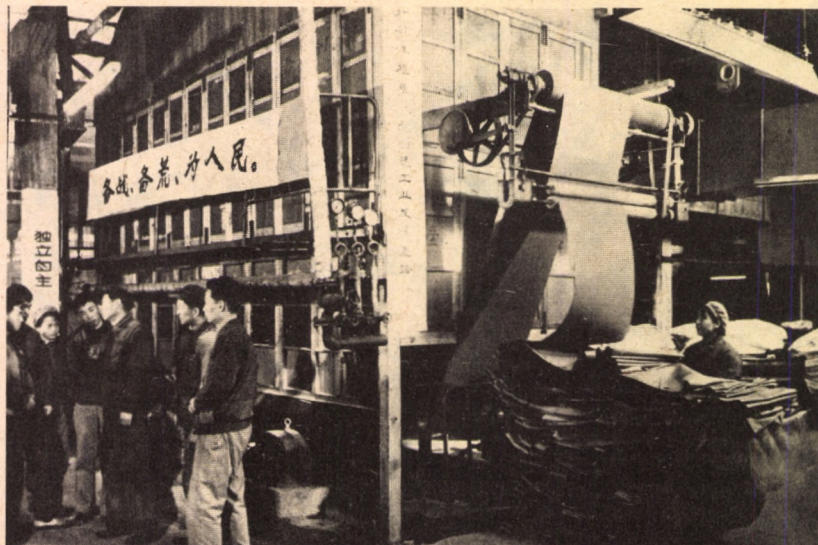
„Égig ugró labda”

A kantoni kisüzemet „a saját erőfeszítéseire támaszkodó kis gyár” példaként mutatják be. „Amikor 1960-ban felállítottuk az üzemet — mondja Csen Csung-ke, a gyár egyik fiatal, alig 26 éves vezetője — mindössze három szerzőnk volt: egy kézi fúró, egy satu és egy fogó.” (A három szerzőnk ma vitrinben látható, a gyári múlt emlékeként.) „A felszerelést más gyárak gépein készítettük, amikor ott már véget ért a munkaidő. Nem volt megfelelő műhely sem: napközben termeltünk, pihenőidőnkben pedig építettünk. A pingponglabda, amit kezdetben készítettünk, rossz volt. Egyesek azt mondták, »együtéses labda«, mert rögtön eltört. Mások »égig ugró labdának« neveztek, mert túl könnyű volt. Ekkor Mao Ce-tung elnök tanítását követve, erőteljes újítási mozgalmat indítottunk, hogy gépesítsük és automatizáljuk az üzemet. A termelés havi 80 000-ról havi egymillió darabra emelkedett, s a minőség annyira megjavult, hogy termelésünk jelentős részét exportáljuk” — mondja.

Az üzem maga a lelemény, a szellemes rögtönzés, az egyszerű, hatékony megoldások valóságos kiállítás. Az acetoadagoló automatától a nagy teljesítményű mérőberendezésig, amely súly szerint osztályozza a labdákat, minden szemmel láthatóan gyári kreáció. A labda készítéséhez szüksé-

ges gőzfejlesztő berendezést ugyanúgy maguk konstruálták, mint a rézből készült labdaformáló fejeket vagy azt a pecsétet, amely minden fehér gömböcskére ráüti a márkajelzést: „Champion, Made in China”. Az üzem által fennállása óta befizetett haszon tizenegyszeresen múlja felül a beruházási összeget.

A saját erőfeszítésére támaszkodó pingponglabda-gyár talán kiemelkedően sikeres példa: de szinte lehetetlen felbecsülni a kisüzemek, a helyiipar szerepét a kínai gazdasági életben. Sanghaj például Kína legnagyobb iparvárosa, de a korszerű nagy gyárak

SAJÁT GYARTMANYU GEP EGY SANGHAI TEXTILGYARBAN

A kisüzemek nagyobb kezdeményezőkézsége

mellett itt is kisüzemek ezrei — nemegyszer csupán elemi felszereléssel — szolgáltatják a termelés nagy részét. Termékeik sokszor valóban magas színvonalúak. Ezekben a műhelyekben műszaki képzettségű, ügyes emberek milliói dolgoznak országszerte, ami rendkívül fontos. Az ugrás a pingpongtól a szilikonkristályokig, láthatunk, néha rendkívül rövid lehet (bár az is nyilvánvaló, hogy önmagában nem helyettesítheti a komoly beruházásokat igénylő elektronikai nagyipart, pusztán kiegészítheti azt). A kisüzemek nagyobb kezdeményezőkézsége, mobilitása fontos mozgatóereje a fejlődésnek, gazdasági téren pedig széles körű hálózatuk lehetővé teszi a nagyipar koncentrációját a legfontosabb feladatok megoldására.

A munkaerő ára

Különösen nagy szerepe van a kisebb, gyengébb felszerelésű gyáraknak a mezőgazdaság fejlesztésében, gépesítésében, kemizálásában. A Kanton környéki Fusan kisvárosban például 400 ember foglalkozik egy javítóműhely-szintnek megfelelően felszerelt gyárban szivattyúk, rizsarató- és cséplőgépek gyártásával. A termelés a városka forradalmi bizottságának irányítása alatt áll, s az a kommunista szükségleti szerint alakítja a gyártási profilt.

A munkások itt is szinte a semiből indultak 1956-ban — halljuk a magyarázatot — s a gépek nagy részét is maguk építették. (Az újságírók ezen a ponton vitába bonyolódtak a vendéglátókkal: hogyan krealhatna az egyszerű berendezéseket, mezőgazdasági kigépeket gyártó üzem saját termékeinél sokkal bonyolultabb szerszámgepeket? A házigazdák azonban nem engedtek vagy pon-

Utazás Kínában

Pingpong és tranzisztor

Szerszámok a vitrinben

A mézsegető példája

jelzi egy epizód: a Kanton környéki Hsinhua kommunában bemutatott a pekingi tudósítóknak egy mézsegető kemencét, amelyet a tagok maguk építettek.

— Ha más szervtől rendeljük meg felépítését, 40 000 jüant kérnek érte — mi viszont megcsináltuk magunk és így csupán 300-ba került. Még a tűzálló téglát is mi égettük hozzá... — mondták.

— 300 jüan, az elvégzett munka értékét is beleszámolva? — szölt a hitetlenkedő kérdés.

— Nem: ez csak a vásárolt anyag ára — hangzott a válasz.

Nem „nagy ugrás”

A munkaerő árát tehát nem vették be a számításba; a kemence viszonylatában így az összehasonlítás sántít, átvittebb értelemben igaz — ugyanis építőinek abban az időben aligha lett volna más munkája.

A helyiipar, a kisüzem egy olyan országban, amelynek ma még nincs elég beruházási tőkéje, viszont sok százmillió munkáerővel rendelkezik és haladéktalanul tenni akar valamit gazdasága (elsősorban pedig mezőgazdasága) felemeléséért, fontos tényezője a haladásnak.

Igaz, a mozgalom egyes megnyilvánulásai a külső szemlélő számára nehezen érthetőek: a kisipari gépjárműgyártás még a sajtó körülmények mellett sem tűnik például gazdaságosnak. (A párt elméleti lapja példaképpént ismertetett egy javítóműhelyt, ahol egy év alatt 500 új gépkocsit állítottak elő, úgyhogy például a lemezeket nem préselték, hanem kalapálták.) A nagy kérdés azonban inkább úgy merül fel: vajon a kisipar hangsúlyozott fejlesztése nem éleszti-e fel újra az 1958-as „nagy ugrás” koncepcióját, a „népi kohók” rohampolitikáját?

A dél-kínai körút és a kínai hivatalos megnyilatkozások fényében a válasz: nem.

Igaz, a „nagy ugrás” ma is hivatkozási alap, s a most megtekintett kisüzemek, műhelyek egy részét a „nagy ugrás” kudarcra után bezárták, megnyitásuk pedig az utóbbi évekre esik. Ezúttal azonban a helyiipar fejlesztése, a falusi körzetek önerőre támaszkodó iparosítása, úgy tűnik, egy átfogóbb koncepciónak csupán egyik része: a nagyiparra, amely ma ismét teljes gőzzel dolgozik, szintén jelentős szerep vár.

(Folytatjuk)

BARACS DÉNES